

1.El substantiu

1.1 El gènere del substantiu:

És totalment arbitrari quan designa coses i idees abstractes. Quan designa persones i animals que tenen dos gèneres, el femení es forma de diverses maneres:

- a) Generalment s'afegeix una **-a** al masculí:

MASCULÍ + -a
Nét→ néta
Fillol→ fillola
Idoni→ idònia

De vegades, el fet d'afegir una **-a** comporta que l'última consonant es modifiqui:

-p → -ba	llop→lloba	-s → -ssa	gos→gossa
-t → -da	nebot→neboda	-u → -va	jueu→ jueva
-c → -ga	amic→amiga	-l → -l·la	Marcel→ Marcel·la
-f → -va	serf→serva		

- b) Els substantius acabats en **-e, -o, -u** àtones solen fer el femení canviant aquestes vocals per una **-a**:

-e	pediatre alumne	-a	pediatra alumna
-o	monjo verro	-a	monja verra
-u	Andreu reu	-a	Andrea rea

- c) En alguns casos es pot formar el femení afegint al masculí les terminacions **-na, -ina, -essa**.

-na	orfe òrfena cosí cosina
-ina	heroi heroïna Àngel Angelina
-essa	tigre tigressa abat abadessa

- d) Alguns tenen unes terminacions pròpies:

-or → -riu	actor→ actriu emperador→emperadriu
-òleg → òloga	sociòleg→sociòloga filòleg→filòloga

- e) En un nombre molt reduït de casos és el masculí el que es forma a partir del femení afent-hi **-ot**:

bruixa → bruixot dida → didot

- f) Hi ha masculins i femenins que es corresponen, però que tenen una arrel diferent:

amo → mestressa	boc → cabra
marrà → ovella	gendre → nora o jove
ase → somera	cavall → euga o egua

- g) De vegades la mateixa forma serveix per designar els dos gèneres. És el cas dels substantius i adjectius acabats en:

-aire	el/la cantaire	-cida	el/la parricida
-ista	el/la modista	-ta	el/la gimnasta

- Hi ha molts d'altres substantius d'una sola terminació, molts dels quals provenen d'adjectius: noble, jove, salvatge, màrtir, conserge...
- h) Finalment, hi ha noms d'animals que són invariables. En aquest cas la indicació del gènere es fa amb l'afegitó *mascle* o *femella*:

el rossinyol mascle	el rossinyol femella
la sargantana mascle	la sargantana femella

1.2 El nombre del substantiu:

- a) La majoria dels substantius formen el plural afegint una **-s** al singular:

SINGULAR + -s
home → homes
pal → pals
tesi → tesis
senglar → senglars
cru → crus

- b) Els substantius no aguts acabats en **-a** canvien aquesta **-a** en **-es**:

c → qu	roca → roques
ç → c	raça → races
j → g	pluja → pluges
gu → gü	aigua → aigües
g → gu	piga → pigues
qu → qü	pasqua → pasqües

c) La majoria dels substantius acabats en vocal tònica afegeixen **-ns**:

mà→mans pi→pins

veí→veïns bacallà→bacallans

carbó→carbons bé→béns

En canvi, n'hi ha que afegeixen una **-s** al singular:

- Els noms de lletes: les as
- Els noms de les notes musicals: els dos
- Les partícules gramaticals usades com a substantius: els perquès
- Uns quants noms: sofàs, cafès, bebès, calés, bisturís, quinquès, clixés, consumés...

d) Els substantius masculins aguts acabats en **-s, -ç, -x, -ix, -tx** formen el plural afegint **-os**:

-s	gas→gasos
-ç	lluç→lluços
-x	sufix→sufixos
-ix	boix→boixos
-tx	esquitx→esquitxos

Cal tenir en compte que un nombre considerable de substantius que acaben en **-s** la dupliquen:

nas→nassos arròs→arrossos tros→trossos accés→accessos

e) Els substantius acabats en **-sc, -st, -xt, -ig** tenen doble forma de plural:

-sc	casç→cascs o cascos
-st	gests→gests o gestos
-xt	text→texts o textos
-ig	assaig→assaigs o assajos desig→desigs o desitjos

Hi ha mots que són invariables com:

Dilluns, dimarts, dimecres, dijous, divendres, llapis, porus, temps, fetus, lapsus, càries, virus, globus, plus, atlas, bis, tipus, cactus, bíceps, focus, pols, urbs.